

AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI VE TÜRKİYE EUROPEAN SECURITY AND DEFENCE POLICY AND TURKEY

B.Esra ÇAYHAN*

ÖZET

1957 yılında altı Batı Avrupa ülkesi tarafından kurulmuş olan Avrupa Ekonomik Topluluğu, tarihsel gelişim süreci içinde, ortak pazardan parasal birliğe giden yolda başarıyla ilerlemiştir. Günümüzde on beş üyeli Avrupa Birliği, ekonomik bütünleşmenin yanı sıra, bir ortak güvenlik ve savunma politikası geliştirerek, siyasal bütünleşmeye giden yolda da mesafe kaydetmeye çalışmaktadır. Uluslararası ilişkilerde etkin bir aktör olabilme arayışı içindeki Birliğin, Avrupa'da bir askeri güç oluşturma çabaları, gelecekte Birliğe tam üye olmayı hedefleyen Türkiye tarafından da dikkatle izlenmektedir. Bu yazıda, son yıllarda Avrupa Birliği hakkındaki tartışmaların odak noktasında yer almaya başlamış olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği/Politikasının gelişim süreci, içerdiği sorunlar ve Türkiye'nin konu ile ilgili yaklaşımı irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa Birliği (AB), Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP), Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği (AGSK), Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP), NATO.*

ABSTRACT

The European Economic Community, which was established by six Western European countries in 1957, has successfully turned into a monetary union, following the achievement of a common market. Today, the European Union with fifteen members, is trying to go beyond economic integration by forming a common security and defence policy. In order to become an influential actor in international relations, the Union has decided to develop its own military capabilities. Turkey, as a candidate for Union membership, has been deeply interested in the European Security and Defence Policy. This article will deal with the process of building a security and defence policy in Europe, the problems that are related to it, and Turkey's attitude towards these developments.

Key Words: *European Union (EU), Common Foreign and Security Policy (CFSP), European Security and Defence Identity (ESDI), European Security and Defence Policy (ESDP), NATO.*

* Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Öğretim Üyesi

GİRİŞ

Yarım yüzyıla yaklaşan tarihi boyunca ekonomik açıdan dünyanın en önemli aktörlerinden biri haline gelen Avrupa Birliği'nin (AB), günümüzde uluslararası ilişkilerin siyasal boyutunda da söz sahibi olmaya yönelmesi, son derece dikkat çekici bir gelişmedir. “Ekonomik dev”in, “siyasal cüce”liği aşıp, global bir güç olmaya çalıştığını gösteren en önemli ipucu, Avrupa Birliği hakkında yazar veya konuşurken, artık bir “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası”ndan (AGSP) söz eder hale gelmiş olmamızdır. Öyle ki, ekonomik bütünleşme konusunda oldukça başarılı bir grafik çizmiş olan Birlik, hem Avrupa’da yaratılmış olan barış ve refah alanını genişletmeye, hem de bu alanın güvenliğinin sağlanmasında daha fazla sorumluluk yüklenmeye hazır bir görünüm sergilemektedir.

On beş Üye Devletten oluşan Avrupa Birliği, şüphesiz dünyanın en başarılı ekonomik bütünleşme hareketidir. 1957 yılında kurulduğunda sadece altı üyeye sahip olan, o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), bir ortak pazar oluşturmak amacıyla yola çıkmıştır. Oysa, Batı Avrupa’nın, İkinci Dünya Savaşı öncesindeki ekonomik ve siyasal gücüne kavuşması için girişilen siyasal ve askeri amaçlı bütünleşme çabaları, başarıya ulaşamamıştır. Örneğin, Batı Avrupa Birliği (BAB) önemli işlevler edinememiş, Avrupa Savunma Topluluğu ise yaşama geçirilememiştir.

Batı Avrupa’da siyasal bütünleşme sağlamak için ilk girişimler İkinci Dünya Savaşı ertesinde başlamıştır. 1948 yılında Britanya, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg, ekonomik, sosyal ve kültürel işbirliği ve kolektif savunma amacıyla biraraya gelerek Brüksel Anlaşmasını imzalamışlardır. Daha sonra Batı Avrupa Birliği ismini alan bu örgütün üye sayısı, 1954 yılında Batı Almanya ve İtalya’nın katılımıyla yediye çıkmıştır. 1949’da NATO’nun kurulması ile birlikte önemini yitirmiş olan BAB, uzun yıllar işlevsiz bir biçimde varlığını sürdürmüştür. 1980’lerde üye ülkelerin BAB’ı canlandırma girişimleri kayda değer bir sonuç vermemiş, ancak Maastricht Anlaşmasının imzalanması ile BAB, adından sıkça söz edilen bir örgüt haline gelmiştir.

Savunma alanındaki bir başka girişim de, Avrupa Savunma Topluluğu olmuştur. Söz konusu örgüt, 1952 yılında Fransa, Batı Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg tarafından kurulmuştur. Kurucu devletlerin ulusal ordularının üzerinde bir Avrupa savunma gücü yaratmak ve Batı Almanya’nın yeniden silahlanmasını sağlamak üzere imzalanan bu anlaşma, Fransız Ulusal Meclisi tarafından reddedildiği için yürürlüğe girmemiştir. Bu gelişmenin ardından, Batı Almanya ve İtalya, yukarıda sözü edilen 1948 tarihli Brüksel Anlaşmasına taraf olmuşlardır.

Henüz İkinci Dünya Savaşının anıları tazeyken, siyasal ve askeri alanlarda Batı Avrupa’daki devletlerin son derece hassas oldukları ve birbirlerine güvenmedikleri açıkça görülmüştür. Bu durumda, söz konusu alanlardaki zorlayıcı bütünleştirme çabalarının tam tersine sonuçlar verip, ülkelerin birbirlerinden daha da uzaklaşmalarına neden olabileceği anlaşılmıştır.

Öte yandan, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), AET'nin kurucularına ışık tutmuştur. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunun temeli, 9 Mayıs 1950'de Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın girişimiyle uygulamaya konulan ve "Schuman Planı" olarak bilinen tarihsel uzlaşmayla atılmıştır. Fransa ve Batı Almanya'nın Saarland üzerindeki anlaşmazlıklarını gidermeyi amaçlayan bu plan, Fransa Planlama Örgütünün başkanı Jean Monnet tarafından önerilmiş olup, söz konusu iki ülkenin kömür ve çelik sanayilerinin aynı çatı altında birleştirilmesi esasına dayanmıştır. Şansölye Adenauer'in memnuniyetle kabul ettiği bu girişim sonucunda, Batı Almanya ve Fransa ile birlikte, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya'nın da katılımıyla, 18 Mayıs 1951 tarihinde AKÇT kurulmuştur.

Ekonomik hedeflere yönelerek sınırlı ekonomik bütünleşmeyi öngören AKÇT, kömür ve çelik sektörlerinde gayet başarılı olmuştur. Böylece, kazandığı ekonomik başarı sayesinde, dayandığı siyasal amaca da hizmet ederek Fransa ve Batı Almanya'nın birbirlerine yakınlaşmalarını sağlamıştır. İşte AKÇT örneği, Batı Avrupa'da barışa, refaha ve siyasal bütünleşmeye giden yolun, uzun vadeli bir ekonomik bütünleşme hareketinden geçeceğini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda, AKÇT'nin kurucu üyeleri olan Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Fransa, Batı Almanya ve İtalya, 1957'de imzaladıkları Roma Anlaşması ile, AET'yi oluşturmuşlardır. Kurucu Anlaşmada AET'nin ekonomik hedefleri ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Ancak, açıkça ifade edilmemiş olmasına karşın, uzun vadede gerçekleştirilmesi düşünülen siyasal bütünleşme fikrinin, yani ekonomi ötesi amaçların, kuruluşundan itibaren AET'nin gelişimine ışık tuttuğunu unutmamak gerekir.

1990'lara gelene kadar, siyasal bütünleşme denince üzerinde durulan alan ortak dış politika olmuştur. Soğuk Savaş sonrasında değişen Avrupa siyasal coğrafyası, Maastricht Anlaşmasıyla bir Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) oluşturmak isteyen Avrupa Birliğinin gelişimini doğrudan etkilemiştir. Birçok yeni üye adayıyla karşı karşıya kalan Avrupa Birliği, Orta ve Doğu Avrupa ile Baltık ülkelerini içine alacak şekilde genişlemeyi ana hedeflerinden biri haline getirmiştir. Böylece, ileride çok geniş bir alana yayılacak olan Birlik, Avrupa'nın güvenliğinde daha fazla rol oynamak niyetiyle, bir "Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği" (AGSK) geliştirmeye yönelmiştir. Bu bağlamda doksanlı yılların sonlarından itibaren ortaya atılan "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası" (AGSP), kısa zamanda, siyasal bütünleşme çabaları içinde en fazla tartışılan unsur haline gelmiştir.

Bu yazıda, günümüzde tüm hızıyla sürmekte olan AGSP çalışmaları ve tartışmaları irdelenecektir. Öncelikle tarihsel bağlantıyı sağlamak amacıyla ODGP hakkında kısaca bilgi verilecek (Çayhan, 1998:343-54), ardından AGSP ile ilgili gelişmeler üzerinde durulacaktır. AGSP bağlamındaki sorunlar anlatılırken, önce Avrupa Birliği ile Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) yaklaşımları ele alınacak, daha sonra Türkiye'nin konuyla ilgili görüşleri değerlendirilecektir.

AVRUPA BİRLİĞİNDE SİYASAL BÜTÜNLEŞMEYE GİDEN YOL

Avrupa Birliğinin siyasal bütünleşmeye giden yolda ne kadar mesafe kaydedeceğini henüz tahmin etmek zordur. Günün birinde, federalistlerin istediği bir “Avrupa Birleşik Devletleri”nin kurulması oldukça zor görünmektedir. Bu yönde kurumlar ve uygulamalar ne kadar ileri giderse gitsin, bir üst kimlik olarak “Avrupalılık”, Üye Devletlerde yaşayan Avrupa vatandaşlarının ulusal kimliklerinin yerini alabilir, ya da ulusal kimliklerden daha önemli hale gelebilir mi? Bugün için bu sorunun cevabı “hayır”dır. Yakın gelecekte de böyle bir dönüşümün gerçekleşmesi beklenmemelidir. Ancak siyasal açıdan bütünleşmiş bir Avrupa, uzun vadeli bir hedef olarak, Birliğin ufkunda yer almaya devam edecektir.

Girişte belirtildiği gibi, siyasal bütünleşme konusu, Roma Anlaşmasında yer almamıştır. Ancak 1961 yılından itibaren, AET’de siyasal işbirliği gündeme gelmiştir. Burada altı çizilmesi gereken nokta, bir bütünleşme değil, işbirliğinden söz edilmiş olmasıdır. Siyasal bütünleşmenin, AET’nin uluslararası hukuksal düzenlemelerinin ve kurumsal mekanizmasının bir parçası halinde ele alınmasının yaratacağı sorunların bilincinde olan hükümet başkanları, bunun yerine, hükümetlerarası düzeyde geliştirilecek olan bir siyasal işbirliğini tercih etmişlerdir.

Şubat 1961’de AET hükümet başkanlarının yaptıkları zirve toplantısında alınan siyasal işbirliği kararının ayrıntılarını saptayan Birinci ve İkinci Fouchet Planları ise onaylanamamışlardır (Bainbridge ve Teasdale, 1996:240-43). Topluluk içindeki küçük üyeler olan Benelüks ülkelerinin, büyük üyelerin, özellikle Fransa’nın, Topluluğun dış politikasını yönlendirme isteğine karşı çıkmaları, altmışların sonlarına kadar siyasal işbirliğinin sonuçsuz kalmasına yol açmıştır.

Siyasal işbirliğinin temelleri, Aralık 1969 zirve toplantısından sonra hazırlanan Davignon Raporunun (Leonard, 1993:211-12) kabul edilmesi ile atılmıştır. Topluluğun 1970’lerde ve 1980’lerde işlettiği siyasal işbirliği mekanizmasının özünde kastedilen ise, ortak bir dış politikadır. "Ortak dış politika, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası forumlarda Topluluk adına ortak durum alınması, zaman zaman çeşitli ülkelere ekonomik yaptırımlar uygulanması ve bazı uluslararası sorunlarda ortak tavır yansıtan bildirimler yayınlanması yoluyla uygulanmaya çalışılmış ve ekonomik bütünleşme çalışmalarıyla karşılaştırıldığında son derece zayıf kalmıştır" (Çayhan ve Güney, 1996:111).

Üye Devletlerin bir Avrupa dış politikası oluşturma ve uygulama sorumluluğunu hukuken üstlenmeleri, 1987 yılında yürürlüğe giren Tek Senet ile sağlanmıştır. Böylece siyasal işbirliği, Topluluk Anlaşmalarına dahil edilmiştir. Daha sonra, 1993’te uygulamaya konulan Maastricht Avrupa Birliği Anlaşması ile, ortak dış politikaya bir de güvenlik boyutu eklenmiştir. Avrupa’daki bütünleşmenin boyutlarını ekonomi dışındaki alanlara da yaymayı hedefleyen Maastricht Anlaşması ile birlikte artık “Avrupa Birliği”nden söz edilmeye başlanmıştır. Avrupa Birliği, üç sütun üzerinde duran bir yapıya sahiptir. Buna göre Avrupa Topluluğu, Birliğin

dayandığı birinci, Adalet ve İçişleri ise üçüncü sütunu oluşturmaktadır. Bu çerçevede Ortak Dış ve Güvenlik Politikası da, Birliğin dayandığı üç sütundan ikincisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortak bir güvenlik politikası çerçevesinde, Anlaşmaya eklenen bir Bildiri ile, Soğuk Savaş döneminde NATO'nun gölgesinde kaldığı için, Batı Avrupa'nın savunmasıyla ilgili önemli görevler edinememiş olan BAB'ın, Avrupa Birliğinin savunma kanadına dönüştürülmesi öngörülmüştür. Daha sonra BAB'la ilgili hükümler, 1999 yılında yürürlüğe konulan Amsterdam Anlaşmasına dahil edilmiştir.

Maastricht ve Amsterdam Anlaşmaları çerçevesinde ODGP'nin esas amacı, Avrupa Birliğinin ortak değerlerinin, temel çıkarlarının, bağımsızlığının ve bütünlüğünün korunması ve Birliğin güvenliğinin her bakımdan güçlendirilmesidir. Ayrıca, barışın korunması, uluslararası güvenliğin güçlendirilmesi ve uluslararası işbirliğinin artırılması da hedeflenmektedir. Bunlardan başka, demokrasi ile hukukun üstünlüğünün ve insan hakları ile temel özgürlüklere saygının sağlanması da, ODGP'nin önemli ilkelerindedir.

Söz konusu hedefler doğrultusunda Avrupa (Birliği) Konseyi, ODGP'nin genel ilkelerini ve ana hatlarını belirlemek ve Üye Devletlerin önemli ortak çıkarlarının bulunduğu alanlarda Birliğin uygulayacağı ortak stratejileri saptamakla görevlendirilmiştir. Bu çerçevede ODGP'yi tanımlamak ve uygulamak için gerekli kararları alacak organ ise, Bakanlar Konseyidir. Diğer Birlik organlarından Komisyon, ODGP ile ilgili çalışmalara katılır. Avrupa Parlamentosu, ODGP'nin temel yaklaşımları ve tercihleri konusunda haberdar edilir ve danışmanlık rolü oynar. Adalet Divanının ise, ODGP alanında yetkisi yoktur.

ODGP kapsamında, Üye Devletlerin ulusal politikalarının, Konseyin belirlediği "ortak tavır"lara uyum sağlaması gerekmektedir. Ortak tavırlar, uluslararası alandaki çeşitli meselelerle ilgili olarak Birliğin yaklaşımını yansıtır. Konseyin belirlediği "ortak eylemler" de bağlayıcıdır ve Üye Devletler kendi tavırlarını buna göre saptamak zorundadırlar. Söz konusu ortak eylemler, Birliğin özel olarak somut bir girişimde bulunmasını gerektiren durumlar karşısında belirlenen amaçlar, kapsam ve araçlar doğrultusunda gerçekleştirilirler.

Konsey ODGP ile ilgili kararları oybirliği ile alabilir. Bu şartlar altında, Üye Devletlerden herhangi birinin yaşamsal önemi olan ulusal çıkarlarına ters düşen önerilerin kabul edilmesi mümkün değildir. Ancak çekimsiz oylar karar alma sürecini etkilememektedir.

Ortak tavırlar ve ortak eylemlerin Konseyde karara bağlanmasında nitelikli çoğunluk ilkesi geçerlidir. Bu tür kararlar, Üye Devletlerin dış politikalarını ve ulusal çıkarlarını ciddi boyutlarda etkileyecek konularda değil, ikinci derecede önemi olan meselelerde söz konusu olmaktadır. Ancak yine de Üye Devletlerden herhangi birisi, önemli ulusal çıkarları açısından, nitelikli çoğunlukla alınacak bir karara karşı çıkacağını ifade ederse, oylama yapılmamaktadır. Bu gibi durumlarda Konsey, nitelikli çoğunluğa dayanan bir kararla, konunun karara bağlanması için Avrupa (Birliği) Konseyine başvurabilir. Üye Devletlerin ulusal çıkarları açısından büyük

önem taşıdığı için, askeri ve savunma ile ilgili kararlarda nitelikli çoğunluk ilkesi uygulanmamaktadır.

Maastricht Anlaşması ile oluşturulmuş ve Amsterdam Anlaşmasıyla detaylandırılmış olan Avrupa Birliğinin ikinci sütunu ODGP'nin dış politika boyutu ile ilgili bu açıklamalardan sonra, aşağıda, son yıllardaki gelişme ve tartışmalarla ön plana çıkmış olan askeri ve savunma ile ilgili boyutu irdelenecektir.

AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA KİMLİĞİ/POLİTİKASI

Soğuk Savaş sonrasında, siyasal bölünmüşlüğü ortadan kalkan Avrupa'da çok önemli gelişmeler yaşanmıştır. Eskiden sosyalist bloka dahil olan Orta ve Doğu Avrupa ve Baltık ülkeleri, piyasa ekonomisini ve demokrasiyi benimseyip Avrupa Birliğine dahil olmak isterken, Avrupa Birliğinin Üye Devletleri de, uzun yıllardır sürdürdükleri ekonomik bütünleşme hareketini daha da derinleştirmek ve siyasal bütünleşme yolunda adımlar atmak için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır (Cram vd., 1999). Bu çerçevede, bir yandan parasal birliğin yürürlüğe konulması ile ekonomik derinleşmenin artırılması, diğer yandan siyasal alanda ODGP'nin sınırlı uygulamalarının aşılması çabaları ön plana çıkmıştır.

Kendi bünyesinde böyle önemli değişimleri uygulamaya koyarken, önümüzdeki yıllarda gerçekleşmesi beklenen genişleme hareketlerinin getireceği kurumsal ve diğer sorunları öngörme ve yeni düzenlemelere gitme zorunluluğu, Birlik açısından kritik bir durum yaratmaktadır. İşte derinleşme ve genişleme konularının içiçe geçtiği böylesine zorlu bir dönemde, Avrupa Birliğinin uluslararası sorunlarda sözü geçen bir siyasal aktör haline gelebilme amacı da dikkati çekmektedir.

Uluslararası ilişkilerde ağırlık sahibi bir siyasal aktör olma (Bretherton ve Vogler, 1999) yolunda, yukarıda belirtildiği gibi, ODGP'nin güçlendirilmesi şarttır. Bugüne kadar Birliğin ekonomik gücüyle desteklenmiş olan ortak dış politika girişimlerinin ötesine geçebilmek için, askeri güç desteğinin gerekliliği kabul edilmiştir. Böylece, kuruluşundan itibaren güvenlik ve savunma konularını kendi bünyesinde değil, NATO bağlamında değerlendirmiş olan Avrupa Birliği, artık askeri meselelerde geçmişteki hassasiyetinden kurtulmuş gibi görünmektedir. Öyle ki, geçmişte hep sivil bir güç olarak tanımlanan Avrupa Birliği, bu tanıma yavaş yavaş aşmak niyetindedir.

Sözü edilen bu önemli değişim, 1990'ların ilk yarısında bir "Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği"nin oluşturulması için NATO kapsamında yapılan çalışmalarla kendini göstermeye başlamıştır. ODGP çerçevesinde AB'nin güvenlik kanadı haline dönüştürülecek olan BAB'ın, gerektiğinde NATO'nun kaynaklarını kullanacağı yeni bir yapılanma üzerinde durulmuştur. Bu yeni yapılanmanın kesinlikle NATO'ya rakip olmayacağı, tam tersine, BAB'ın üstleneceği işlevlerle, Atlantik İttifakının Avrupa ayağını güçlendireceği, sürekli vurgulanmıştır. Bu anlayışla, AGSK teriminin hiç bir zaman tek başına kullanılmamasına özen gösterilmiş ve hep, "NATO içindeki AGSK" den söz edilmiştir.

NATO ile BAB arasında sağlanması öngörülen bu işbirliği, NATO üyeleri tarafından desteklenmiştir. Ancak Avrupa güvenliğinin NATO şemsiyesi altında sağlanmaya devam edileceğinin de dikkatle altı çizilmiştir. Örneğin, Ocak 1994'te yapılan NATO zirvesi bildirisinde, AB'nin güvenlik ve savunma alanındaki yeni girişimi şöyle değerlendirilmiştir: “*Maastricht Anlaşması'nın yürürlüğe girişini ve İttifak'ın, Avrupa ayağının güçlendirilmesi suretiyle bütün Müttefiklerin güvenliğine daha tutarlı bir katkı yapmasını sağlayacak olan Avrupa Birliği'nin kuruluşunu memnuniyetle karşılıyoruz. İttifak üyeleri arasındaki danışmalarda temel forumun ve Müttefiklerin Washington Anlaşması'ndan kaynaklanan güvenlik ve savunma taahhütlerine ilişkin politikalarda anlaşmaya varılacak yerin İttifak olduğunu teyit ederiz.*” (NATO Dergisi, Mart 1994:30).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığı gibi, AB'nin dış politika ve güvenlik alanında daha fazla sorumluluk yüklenmesini desteklemekle birlikte, NATO üyeleri, İttifakın üyeler arasındaki temel danışma forumu olduğunu hatırlatarak ve Amerika'nın Avrupa'daki askeri varlığının sürdürülmesinin önemine dikkati çekerek, Avrupa güvenliğinde NATO'nun üstünlüğünün sürdürüleceğinin açık işaretlerini vermişlerdir.

Avrupa güvenliği açısından NATO'nun önemi, AB üyeleri tarafından 1997'de imzalanan Amsterdam Anlaşmasında da vurgulanmıştır. Anlaşmada AB'nin, BAB'la kurumsal işbirliğinin sürdürüleceği ve BAB'ın sahip olduğu askeri yeteneklerin, Birliğin geliştirmek istediği ODGP'nin savunma boyutunu destekleyeceği belirtilmiştir. Bu çerçevede, BAB'ın Haziran 1992'de Petersberg'de yaptığı toplantı sırasında belirlenmiş olan ve ‘Petersberg görevleri’ diye bilinen, insanî yardımlar ve kurtarma, barışı koruma, kriz yönetiminde müdahale ve barışı sağlama girişimlerinde, Avrupa Birliğinin kararlarının BAB tarafından uygulanması hedeflenmiştir.

1998 yılına kadar, AGSK ile ilgili tartışmalar, Avrupa güvenliğinde NATO'yu esas alan ve Avrupa Birliğinin bu alanda atacağı adımların, İttifakın Avrupa ayağını güçlendireceğini vurgulayan ana tema çerçevesinde sürdürülmüştür. Ancak 1998 yılındaki bazı gelişmeler, AGSK tartışmalarında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Britanya hükümetinin, Avrupa'nın savunma yeteneklerini geliştirebilmesinin, Avrupa Birliği çerçevesinde mümkün olacağı yönündeki yeni yaklaşımı doğrultusunda Fransa'nın desteğini alması, AGSK açısından yaşanacak dönüşümün itici gücü haline gelmiştir. Aralık 1998'de Britanya ve Fransa hükümetlerinin St.Malo'da yaptıkları yıllık ikili zirve toplantısı sırasında, Avrupa'nın savunma yetenekleri ön plana çıkarılmıştır.

Zirve bildirisinde (<http://www.fco.gov.uk/news/newstext.asp?1795>), Avrupa Birliği'nin uluslararası sahnedeki rolünü tam anlamıyla oynayabilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bir yandan NATO'ya bağlılığın sürdürüleceği belirtilirken, diğer yandan Avrupalıların, AB'nin kurumsal yapısı dahilinde hareket edeceğinin de altı çizilmiştir. Bunun için Birliğin, askeri bir güçle desteklenen bir özerk hareket kapasitesi olmasının gerekliliği vurgulanmıştır. İşte söz konusu askeri güç, Avrupalıların NATO'nun Avrupa ayağı çerçevesindeki güçlerinden seçilebileceği gibi, NATO dışında da oluşturulabilecektir. Avrupalıların kendi aralarında, ulusal ve çok-uluslu olanaklarını kullanarak oluşturacakları bir askeri güçten söz edilmesi,

AGSK tartışmaları açısından önemli bir yenilik getirmiştir. NATO'nun önemini yadsımamakla beraber, Avrupa'nın, uluslararası ilişkilerde daha ağırlıklı ve bağımsız bir rol oynayabilmek için kendi askeri gücünü kurmaya yöneleceğinin ilk resmi işareti böylece 1998 yılı sonunda Britanya ve Fransa tarafından verilmiştir.

St.Malo bildirisinin yayınlanmasından kısa bir süre sonra yaşanan Kosova krizi sırasında Avrupa Birliğinin katkılarının oldukça yetersiz kalması, AGSK tartışmalarındaki yeni boyutun daha da önemli hale gelmesini sağlamıştır. Kendi "arka bahçesi"ndeki çok ciddi bir sorun karşısında kaydadeğer bir varlık gösteremeyen ve askeri açıdan yüksek teknoloji kullanımında ABD'nin çok daha gerisinde kaldığı anlaşılan AB bünyesinde, St.Malo sürecinin siyasal destek kazanması zor olmamıştır. Böylece, 1999 yılının Haziran ayında Köln'de, Aralık ayında ise Helsinki'de yapılan Avrupa (Birliği) Konseyi zirve toplantılarında (<http://ue.eu.int/en/info/eurocouncil>) üzerinde ağırlıklı olarak durulan konulardan biri, ODGP'nin güvenlik ve savunma boyutu olmuştur.

Söz konusu zirvelerin ardından dikkati çeken nokta, daha önceleri hep NATO içindeki Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliğinden söz edilirken, onun yerine artık bir ortak Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) hakkında açıklamalar yapılmasıdır. Gözlemlenen terim farklılığı, yani "kimlik"ten "politika"ya geçiş, ortak güvenlik ve savunma konusunun sadece kavramsal düzeyde tartışılır olmaktan öte, uygulamaya da konulacağına habercisi olmuştur.

Bu çerçevede Helsinki zirvesinde altı çizilen en önemli unsur, NATO'nun müdahale etmek istemediği uluslararası krizler karşısında, AB'nin kendi alacağı kararlar doğrultusunda askeri operasyonlara girişebileceğinin kabul edilmiş olmasıdır. AB'nin önderliğinde gerçekleştirilecek operasyonlarda kullanılmak üzere, Üye Devletlerin 2003 yılı itibariyle, 50-60 bin kişiden oluşan askeri güçleri, 60 gün içinde toplayıp harekete geçirebilecek ve bir yıl boyunca görevde tutabilecek durumda olmaları gerekmektedir. Söz konusu askeri güçler, Petersberg görevlerinin tamamını yerine getirebilecek kapasiteye sahip olacaklardır. Burada önemli bir nokta da, Köln zirvesinde kararlaştırıldığı gibi, 2000 yılı sonundan itibaren BAB'ın Petersberg görevleri ile ilgili işlevlerinin AB bünyesine dahil edilmesidir.

Gelecekte AB'nin gerçekleştireceği askeri operasyonları siyasal ve stratejik açıdan yönlendirecek olan kurumsal yapının oluşturulması konusu da, Helsinki zirvesinde ele alınmıştır. Zirvenin ardından, 2000 yılının Mart ayında, Geçici Siyasal ve Güvenlik Komitesi ile askeri uzmanları ve personeli içeren geçici organlar göreve başlamışlardır. Bu yeni kurumsal yapılanma, BAB'da ortak üyelik statüsüne sahip ülkeler açısından sorunlar yaratmıştır. Türkiye'nin de aralarında bulunduğu söz konusu ülkeler (diğerleri: Norveç ve İzlanda ile, AB üyeliğine aday olan Baltık devletleri ile Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri), Petersberg görevlerinin yerine getirilmesinde BAB'ın devre dışı kalmasıyla birlikte, BAB aracılığıyla AB ile kurdukları bağlantıyı yitirerek AB karar alma mekanizmalarından tamamiyle dışlanacakları endişesine kapılmışlardır.

Aslında bu tür endişeler, Köln ve Helsinki zirvelerinde öngörölmüş ve zirve sonuçlarında, ortak bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme çabaları sırasında,

AB ve NATO arasındaki diyalog ve işbirliğinin sürdürüleceği; AB üyesi olmayan NATO Müttefiklerinin de bu yeni sürece katkıda bulunabilmeleri amacıyla gereken düzenlemelerin yapılacağı; ve, BAB'ın ortak üyelerinin de söz konusu sürece katılabilmeleri için gayret sarfedileceği belirtilmiştir.

Bu doğrultuda, Avrupa (Birliği) Konseyinin Haziran 2000'de yapılan Feira zirvesi bildirisinde (<http://ue.eu.int/en/info/eurocouncil>), AB üyesi olmayan NATO Müttefikleri ile AB üyeliğine aday ülkelerin AGSP sürecine katılabilmelerinin esasları kabul edilmiştir. Buna göre, söz konusu ülkelerin hepsinin birlikte yer alıp AB ile gerekli diyalogu ve işbirliğini sürdürecekleri kurumsal bir düzenleme yapılacaktır. Ayrıca kriz dönemlerinde AB'nin girişeceği askeri operasyonlar gündeme geldiğinde, eğer NATO'nun imkanları kullanılacaksa, AB üyesi olmayan NATO üyeleri, kendi isteklerine bağlı olarak bu operasyonlarda yer alabilecekleridir. AB'nin NATO imkanlarını kullanmadan, kendi askeri gücüyle başlatacağı operasyonlara katılım ise, Konseyin davetine bağlı olacaktır. Konsey, NATO üyesi olmayan AB adaylarını da katılmaya davet edebilir. Bu tür girişimlerde yer alan AB üyesi olmayan devletler, operasyonun gidişatı üzerinde, üye devletlerle aynı haklara ve yükümlülöklere sahip olacaklardır.

AB üyesi olmayan NATO Müttefiklerinin durumu konusunda, özellikle Türkiye'nin AGSP ile ilgili itirazları, AB açısından en önemli sorunlardan biri haline gelmiştir. Aslında AGSP hakkında ABD'nin yaklaşımı da başlangıçta eleştirel ve temkinli olmuş, ancak ABD'nin kaygıları büyük ölçüde giderilebilmiştir. Bu yüzden, özellikle 2001 yılının ikinci yarısında AGSP tartışmalarının NATO bağlamındaki ana sorununu, Türkiye'nin tutumu oluşturmuştur. Aşağıda açıklanacağı gibi, Avrupa (Birliği) Konseyinin Aralık 2001 Laeken zirvesi öncesinde ABD, Britanya ve Türkiye arasında varılan anlaşmaya Yunanistan'ın itiraz etmesi nedeniyle, AGSP çerçevesinde AB ile NATO arasındaki işbirliğinin esasları kesinleşmemiştir. Ancak, NATO desteğinin ne şekilde sağlanacağı açıklık kazanmamasına karşın, bu zirvede AB, AGSP bağlamında Petersberg görevlerini yerine getirecek olan askeri gücü operasyonel ilan etmiştir. NATO ile işbirliğinin kesin hatlarla belirlenmesi ise, Ocak 2002'den itibaren başlayan İspanya'nın Avrupa (Birliği) Konseyi Başkanlığı döneminde halledilmek üzere ertelenmiştir.

Günümüzde AB'nin ileriye dönük çalışmalarının en önemli konularından birini oluşturan AGSP, güvenlik meselelerinin son derece hassas doğası gereği, beraberinde çeşitli sorunları da getirmiştir. Bu sorunlar, Türkiye'yi etkilemekte olduğu kadar, Türkiye'nin görüşleri ve davranışlarından da etkilenmektedir. Aşağıda, AGSP ile ilgili sorunlar çerçevesinde önce AB ve ABD'nin karşılıklı bakış açılarının ele alınacak, daha sonra Türkiye'nin yaklaşımı irdelenecektir.

AVRUPA BİRLİĞİNİN GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASINA İLİŞKİN SORUNLAR VE TÜRKİYE

1990’larda Avrupa Birliğinin ortak bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme yolunda attığı adımlar, Avrupa güvenliği açısından çeşitli tartışmaları gündeme getirmiştir. Önceleri üzerinde durulan “Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği” kavramı ile, Avrupa’nın güvenliğini sağlamak için AB’nin yeni görevler üstleneceği ve böylece NATO’nun, dolayısıyla ABD’nin yükünün azalacağı ifade edilmiştir. Bu durum ABD ve diğer NATO üyeleri tarafından desteklenmiş, ama NATO’nun Avrupa güvenliğinin sağlanmasındaki temel konumunun değişmezliği de hep vurgulanmıştır.

1998’den itibaren AGSK kavramının nasıl uygulamaya konulacağı açıklık kazanmış ve AB içinde artık bir “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası”ndan söz edilmeye başlanmıştır. Maastricht Anlaşması ile AB’nin ikinci sütunu haline getirilmiş olan ODGP’nin güvenlik ve savunma boyutundaki bu ortak politika arayışı, öncelikle AB ile ABD arasında çok ciddi sorunlara neden olmuştur. Bunun yanısıra, Avrupa’daki AB üyesi olmayan diğer NATO üyeleri bakımından da önemli endişeler yaratmıştır.

Söz konusu sorunlarla endişelerin esas sebebi, AB’nin gelecekte NATO dışında kendi kaynaklarını biraraya getirerek oluşturacağı askeri güçleri, AB karar mekanizmaları çerçevesinde alınacak kararlar doğrultusunda kullanabilecek olmasıdır. Bir başka deyişle AB’nin, Avrupa güvenliğini ilgilendiren bazı meselelerde, NATO ve ABD’den bağımsız hareket edebilecek bir yapıya dönüşmesinden kaygı duyulmuştur.

AB açısından bakıldığında, söz konusu kaygılar gerçekçi değildir. Çünkü AGSP’nin, AB bünyesinde NATO’ya rakip olacak yeni bir askeri güç yaratmak gibi bir amacı olmadığı kesinlikle belirtilmiştir. Hatta bu durum, AB’nin bir “Avrupa Ordusu” oluşturmaya çalışmadığı ifadesiyle her Avrupa (Birliği) Konseyi zirve bildirisinde yer almıştır. Tam tersine, yapılmak istenen, NATO’nun Avrupa ayağını daha da güçlendirmektir. Bu gelişmeler, ABD’nin Avrupa’daki varlığını azaltmaya veya yok etmeye yönelik de değildir. Aslında ABD’nin de uzun zamandır istediği gibi, NATO’nun Avrupalı müttefiklerinin, Avrupa güvenliğinde daha etkin rol oynamaya çalışarak, ABD’nin yükünü hafifletmeye çalışmalarından ibarettir.

Avrupalılar, ABD’nin hep kendilerinin güvenlik ve savunma alanında daha aktif olmalarını istemesine karşın, bu istek doğrultusunda adım attıkları zaman ABD’nin eleştirilerine hedef olmaktan yakınmışlardır. Özellikle Bosna ve Kosova’da Amerikan varlığı olmadan hiç bir çözüme ulaşamamış olması, Avrupalıların güvenlik ve savunma alanında ciddi adımlar atmaları gerektiğini ortaya çıkarmış ve bu da ABD tarafından açıkça ifade edilmiştir. Kosova’da Amerika ile Avrupa’nın askeri güçleri arasındaki asimetri iyice belirginleşince, Avrupalıların, savunma bütçelerini arttırıp, yüksek teknoloji silahları kullanarak Amerika’nın seviyesine yaklaşabilmeleri yolunda telkinler yapılmıştır.

Ayrıca, karada asker konuşlandırılmasını gerektiren barışı sağlama/koruma operasyonları söz konusu olduğunda, ABD kendi askerlerini kullanmaktan yana

olmamaktadır. Vietnam Savaşı sonrasında Amerikan kamuoyunun, dünyanın başka bölgelerinde Amerikan askerlerinin hayatlarını tehlikeye atacak girişimlerin karşısında yer alması, Amerikan yönetimlerinin gözönünde tutmaları gereken en önemli unsurlardan biridir. Bu nedenle ABD, Balkanlar'da mümkün olduğunca yüksek teknolojiye dayanan hava saldırıları ile sonuca gitmeyi tercih etmiştir. Gelecekte de benzeri durumlar karşısında karada asker konuşlandırarak barışı sağlama/koruma görevlerini yerine getirecek tarafın AB olacağı anlaşılmaktadır. Bütün bu gerekçeler ışığında, kısaca ifade etmek gerekirse, Avrupa güvenliğinde Avrupalıların payının artırılmasını isteyen ABD'nin, AGSP ile ilgili hassasiyeti, AB tarafından yersiz görülmüştür.

Amerika'ya göre ise, ilke olarak, Avrupalıların güvenlik ve savunma alanında kendi ayakları üzerinde durabilme çabalarının desteklenmesi gerekmektedir. Ancak, bu çabaların NATO'nun ve buna bağlı olarak ABD'nin Avrupa'daki varlığının önemini azaltmamasına dikkat edilmelidir. Bir başka deyişle, AB, NATO'ya rakip bir yapılanma içine girer ve Avrupa'nın güvenliğini Amerika'dan bağımsız olarak sağlama iddiasında bulunursa, böyle bir yaklaşımı ABD'nin kabul etmesinin mümkün olmayacağı sürekli olarak belirtilmiştir. Hatta Avrupalıların, Avrupa güvenliğinde ABD'yi dışlayacak oluşumlara yeşil ışık yakmaları halinde, ABD'nin Avrupa'daki varlığını gözden geçirmek zorunda kalacağı ve bu süreçte Avrupa'dan tamamiyle çekilmeyi tercih edebileceği yolunda uyarılar da yapılmıştır.

Yirminci yüzyıl boyunca Avrupa'da çıkan savaşların, Amerikan müdahalesi olmadan sonuçlandırılmadığı hatırlanacak olursa, ABD'nin AGSP konusunda AB'ye vermeye çalıştığı ilk mesajlar azımsanamayacak derecede önemli ve oldukça sert olmuştur. Ancak Avrupalılar, Amerika'dan uzaklaşmaya çalıştıkları izlenimini veren her çeşit sözlü ifade ve somut girişimden uzak durmaya özen göstermişlerdir. AB metinlerinde AGSP'den bahsedilirken daima NATO'nun öneminin vurgulanması ve AB'nin ancak NATO'nun dahil olmak istemediği sorunların çözülmesine katkıda bulunmaya çalışarak Avrupa savunmasını güçlendireceğinin belirtilmesi, zamanla Amerikanın tutumunun yumuşamasını sağlamıştır.

AB'nin ılımlı yaklaşımının etkisiyle, NATO'nun Avrupa güvenliğindeki birincil rolünü gölgelemeyecek ve ABD'nin Avrupa'daki varlığının sorgulanmasına neden olmayacak bir AGSP'nin, ABD tarafından destekleneceği anlaşılmıştır. ABD, AGSP'nin arzu edilen biçimde geliştirilebilmesi için üç hayati koşula uymak gerektiğini sık sık gündeme getirmiştir. Öncelikle, AB'nin attığı adımların, Avrupa ile ABD arasındaki bağları koparmaması şarttır. Aksi takdirde, yukarıda belirtildiği gibi, ABD'nin Avrupa'dan tamamen çekilmesine kadar varabilecek olan bir uzaklaşmanın yaşanması kaçınılmazdır. İkincisi, AB'nin askeri güçleri, gerçek anlamda geliştirilmelidir. Zaten NATO çerçevesinde varolan güçlerin, AB içinde oluşturulacak birtakım kurumsal yapılar tarafından kullanılması, yeni kurumlar yaratmanın ötesinde hiç bir yararlı değişiklik getirmeyecektir. Burada esas olan, AB'ye Üye Devletlerin savunma bütçelerinin artırılması sayesinde, yeni ve birçok alanda yüksek teknolojiye dayanan askeri yeteneklerin oluşturulmasıdır. Son olarak

da, AGSP'nin, AB üyesi olmayan Avrupalı NATO üyelerini dışlayan bir oluşum haline gelmesi önlenmelidir, ki bu koşul, Türkiye'yi de yakından ilgilendirmektedir.

Bir NATO üyesi olan Türkiye, AB'nin kendi bünyesinde oluşturmaya çalıştığı AGSP dışında tutulmaktan endişe duymuş ve son yıllarda konu ile ilgili her türlü platformda bu endişesini dile getirmiştir. Türkiye'nin söz konusu kaygılarını arttıran bir unsur da, ortak üyelik statüsüne sahip olduğu BAB'ın varlığının ortadan kalkması ile, AGSP'ye ilişkin karar mekanizmalarının tamamen AB üyesi ülkeleri içeren bir duruma gelmesidir. Aslında, yukarıda belirtildiği gibi, Avrupa'daki AB üyesi olmayan NATO ülkelerinin AGSP sürecine dahil edilmesi gereği, başta ABD olmak üzere, birçok devletin dikkatle vurguladıkları bir meseledir. AB de bu meselenin hassasiyetinin bilincinde olarak, AB üyesi olmayan NATO müttefiklerinin ve AB üyeliğine aday Avrupa ülkelerinin AGSP sürecinden dışlanmalarını için gereken önlemleri almaya çalışmıştır.

AB'nin ortak bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme çabalarını dikkatle izleyen Türkiye, AGSP'den dışlandığı takdirde, AB'nin, NATO kaynaklarını kullanarak girişeceği operasyonlarda veto hakkını kullanacağını son yıllarda sürekli olarak ifade etmiştir. BAB'da sahip olduğu hakları kaybederse, AB'nin, Avrupa güvenliği alanında atacağı adımlar üzerinde tamamen etkisiz kalacağı endişesini taşıyan Türkiye, NATO üyeliğini bir koz olarak kullanıp, AGSP'nin kurumsal yapısı ile, tatminkar bir düzeyde bağlantısı olmasını istemiştir.

Türkiye'nin bu konudaki hassasiyeti AB Üye Devletleri tarafından dikkate alınmıştır. NATO'nun en güçlü üyelerinden biri olan Türkiye'nin, tarihsel yakınlığı nedeniyle, Avrupa'nın "arka bahçesi" sayılan Balkanlar'da çıkabilecek yeni krizlerde, gerek askeri, gerekse siyasi açıdan önemli roller üstlenebileceği açıktır. AGSP'nin ana hedefi de zaten Avrupa'nın olası bir dış tehdit karşısında savunmasını üstlenmek değil, ABD'nin ve dolayısıyla NATO'nun karışmak istemediği bölgesel krizlere, ki burada esas olarak düşünülen alan Balkanlar'dır, müdahale edebilmektir. Bu nedenle, Türkiye'nin AGSP çerçevesinde yaşanacak gelişmelere bir biçimde katılmasının, hem AB, hem de Türkiye açısından ne kadar önemli olduğu açıktır.

Bu anlayışla, ABD, Türkiye ve AB adına Britanya arasında yapılan görüşmeler, Aralık 2001'de olumlu sonuç vermiş ve Türkiye ile AB arasındaki AGSP ile ilgili anlaşmazlıklar giderilmiştir. Söz konusu uzlaşma çerçevesinde iki ana nokta dikkati çekmektedir. Öncelikle, yakın coğrafyası ile güvenlik çıkarlarını doğrudan etkileyecek AB operasyonlarında karar alma sürecinde yer almayacak olan Türkiye'nin bu dezavantajını ortadan kaldırmak için, "yoğunlaştırılmış konsültasyon" olarak tanımlanan danışma mekanizmasının işletilmesi kabul edilmiştir (Hürriyet, 11 Aralık 2001). Böylece, Türkiye'nin AB kararlarından dışlanmayacağı ortaya konulmuştur. İkinci olarak da, AB ve NATO üyeleri arasında çıkacak ihtilaflara, AB askeri gücünün müdahale etmemesi üzerinde anlaşılmıştır. Bu suretle de, Türkiye'nin, Yunanistan'la olası bir çatışmada AB'yi karşısına alma kaygısı giderilmeye çalışılmıştır.

Söz konusu uzlaşmayla, Türkiye'nin AGSP konusundaki karşıt tutumu aşılırken, AB içinde Yunanistan'ın muhalefeti ile karşılaşmıştır. Atina, Türkiye ile

olası bir çatışmada AB'nin Yunanistan'a destek vereceğine dair garanti istemiştir. Ayrıca, Kıbrıs Rum kesimi AB üyesi olduktan sonra, Türkiye'nin bölgesinde yapılacak bir operasyonda, Rum askerlerinin Türkiye'nin isteği üzerine devre dışı bırakılmasının da engellenmesini talep etmiştir (Hürriyet, 11 Aralık 2001). AB ile Yunanistan arasında, Aralık 2001'de yapılan Avrupa (Birliği) Konseyi Laeken zirvesinde bir görüş birliği sağlanamadığı için, AB askeri gücü ile NATO arasındaki işbirliğinin esasları belirlenememiştir. Bu sorunun, 2002 yılı içinde çözülmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Günümüzde AB'ye üye olmak isteyen ülkelerin uymaları gereken kriterler, geçmiş yıllarda yaşanan genişleme süreçlerine oranla çok daha zorlayıcıdır. AGSP de bu kriterler içinde önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle Helsinki zirvesinde aday üyeliği tescil edilmiş bulunan Türkiye, AB'nin geliştirmekte olduğu güvenlik ve savunma politikasını dikkatle takip etmektedir. AB'nin, Türkiye ile tam üyelik görüşmelerinin bir an önce başlatılması için, Türkiye, üzerine düşen sorumlulukları en kısa zamanda yerine getirmelidir. Çünkü, tam üyelik görüşmeleri kapsamında, Türkiye'nin AGSP ile bağlantısının kurulabilmesi daha kolay olacaktır. Ancak, tam üyelik görüşmelerinin başlaması uzun bir zaman alsa dahi, Türkiye'nin AGSP dışında kalmaması için her iki taraf da ellerinden geleni yapmalıdırlar.

AB'nin ortak bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme aşamasına gelmesi, Üye Devletlerin farklı yaklaşımları nedeniyle, çok uzun zaman almış ve zorlu mücadelelerden geçmiştir. Günümüzde bu güçlüklerin büyük bölümünün hala sürmesine karşın, AGSP'nin, AB'nin en öncelikli meselelerinden biri haline gelmiş olması dikkat çekicidir. Zaten pürüzlerle dolu bir konuda işbirliği yapabilmek için gayret eden Üye Devletlerin karşısında Türkiye'nin, AGSP dışında kalırsa NATO'daki veto kartını kullanacağını uzun süre gündemde tutması, AB ile ilişkilerde önemli bir pürüz yaratmıştır. Laeken zirvesi öncesinde ABD, Türkiye ve AB adına Britanya arasında yapılan görüşmeler sonucunda Türkiye'nin AGSP konusundaki muhalefetini kaldırması, çok olumlu bir gelişmedir. Henüz tam üye olmadan, AB'nin geliştirmeye çalıştığı yeni bir ortak politikayı dışarıdan engellemeye çalışıyor gibi bir izlenim yaratmaktan vazgeçilmesi ile birlikte, Türkiye, sorun yaratan taraf olmaktan çıkmıştır. Artık AB ile NATO arasında ne tür bir işbirliği yapılacağı belirlenmesi için adım atması gereken ülke, AB üyesi olan Yunanistan'dır.

Laeken zirvesi bildirisinde, Türkiye ile üyelik müzakerelerini açma zamanının yaklaştığının ifade edilmesi, Türkiye için memnuniyet verici bir gelişme olmuştur. AB'ye üye olmaya aday bir ülke olan Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde olumlu ve yapıcı bir tavır sergilemesi, uzun vadede çok yararlı olacaktır. Şüphesiz burada kastedilen teslimiyetçi ve kendi çıkarlarını kollamayan bir yaklaşım değildir. Zaten AB'nin işleyiş mekanizması, her alanda karşılıklı görüşme ve pazarlıklara dayanan ve ayrıntılar üzerine kurulmuş olan bir sistemdir. Yani, her Üye Devlet kendi çıkarlarını mümkün olduğunca korumaktadır. Ancak, ulusal çıkarların bu önemine

karşın, AB içindeki işbirliği anlayışını gözden uzak tutmamak gerekir. Eğer başından beri, farklı ulusal çıkarlar bu işbirliği anlayışı ile yoğrulmamış olsaydı, 1957’de kurulan AET’nin ileri doğru en küçük bir adım atması mümkün olmazdı.

KAYNAKÇA

- Avrupa (Birliği) Konseyi zirve sonuçları, <http://ue.eu.int/en/info/eurocouncil>.
- Bainbridge, T. ve Teasdale, A. (1996) *The Penguin Companion to European Union*, Penguin. Books, Middlesex.
- Bretherton, C. ve Vogler, J. (1999) *The European Union as a Global Actor*, Routledge, Londra ve New York.
- Cram, L., Dinan, D. ve Nugent, N. Der. (1999) *Developments in the European Union*, Macmillan, Londra.
- Çayhan, E. (1998) “Avrupa Birliğinde Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası” Sönmezoglu, F. (der.), *Uluslararası Politikada Yeni Alanlar, Yeni bakışlar* içinde, Der Yay., İstanbul, 343-54.
- Çayhan, E. ve Güney, N. (1996) *Avrupa’da Yeni Güvenlik Arayışları NATO-AB-Türkiye*, AFA-TÜSES, İstanbul.
- Hürriyet*, 11 Aralık 2001.
- Leonard, D. (1993) *The Economist Guide to the European Union*, The Economist Books, Londra.
- NATO Dergisi*, No.1, Mart 1994.
- St.Malo zirve bildirisi, <http://www.fco.gov.uk/news/newstext.asp?1795>.

AVRUPA GÜVENLİĞİ KONUSUNDA KAYNAK ÖNERİLERİ

- Carpenter, T. G. Der. (2000) *NATO Enters the 21st Century*, Frank Cass Publishers.
- Duigan, P. (2000) *NATO: Its Past, Present and Future*, Hoover Institution Press.
- Eden, D. Der. (2000) *Europe and the Atlantic Relationship: Issues of Identity, Security and Power*, St.Martins Press (Sd.).
- Eliassen, K.A. Der. (1998) *Foreign and Security Policy of the European Union*, Sage Publications.
- Galvin, J.R. (2000) *European Security Institutions: Ready for the 21st Century?*, Brassey’s Inc..
- Lankowski, C. Der. (1998) *Europeanising Security?*, Berghahn Books.
- Niblett, R. ve Wallace. W. Der. (2001) *Rethinking European Order*, Palgrave.